

Перевізник Микита

Марина Павленко

*(Не й м о в і р н а казка, перемотана Ялосоветою
з уст одного подорожнього)*

Жив собі один перевізник, Микита. Жив сам, бо ніхто ні на вроду його кирпату, ні на вік його сивочубий, ні на хороми розвалені не спокушався. Жінки, до того ж, мали його за пустобреха та за нікудишнього хазяїна.

Покрівля на Микитовій хатинці перехнябилась, каламутні очі-віконця підсліпувато лупали і безперестанку жалібно деренчали на вітрах. В городчику буяли розкішні молочаї з будяками. А господиня-коза добросовісно їх об'їдала, щоб не затіняли господи.

Двері? Замість них теліпалося на одвірку злиняне ряденце. Якщо долинали зсередины співи або хропіння, — значить, хазяїн удома. Якщо ж за ряденцем тихо — можна й не калатати в діряву залізну кварточку: нікого немає.

Дуже Микита веселий був, усе жартував та виспівував. Хоч іноді від сміху того зі стелі тиньк обсипався.

Та й чого журитися, коли все, що треба, в нього є? І гроші непогані заробляє на перевозі, і в людей у пошані. Бува, у свято порозкладає монети по своїх численних кишенях і кишеньках та й у місто. За ним дітлахи — юрбою:

— Дядьку Микито! Дядьку Микито!

— А звідкіль це ви, потерчата, мене знаєте? — буцім здивується.

Вони ж іще дужче до нього липнуть: "Знаємо та й годі!"

То він одстібне ту кишеню, що на коліні, і всім дітлахам по копійці видасть:

— Оце за те, що знаєте, як звуся.

Далі йде. Старців зустріне — по дві копійки подасть, із тієї вже кишені, що вище. Кобзаря угледить — ще більше вділить. А студентів надібає — то вже з нагрудної кишені по цілому гривенику виймає. Так він ото науку вшановував.

Собі ж, на що лишиться, харчів у місті замовить, черевики в шевця полагодить.

Єдине, що в перевізника завжди справне й чим він завжди пишався, — човен. Цим охайним, доглянутим човном перевозив людей через широченну річку на той берег. Було там невеличке селище, і містком до нього обходити аж ген далеко.

Щодня туди-сюди по кілька разів обертав. І все з піснею, жартами.

Та віднедавна придбав Микита клопіт на свою голову. З'явилась межи його пасажирів нестерпна молодиця. Їздила вона щодня на той берег — ніби до хворої тітки чи що. Була собі і не молода, і не стара, не худа й не товста, в міру гарна і в міру негарна, не те, щоб бідна, хоч і не багата. Але найгірше — вередлива дуже. Чи, може, замашок великопанських десь нахапалася? Бо пливти човном боялась і страшенно верещала при цьому.

Гойднеться злегенька човен — одразу й гепає непритомна, аж човен бортом воду

зачерпує. Упала, то лежи собі лежнем, та ні: жалісливі пасажери хлюпають і бризкають на жінку, поки не отямиться. Молодиця розплющувала очі і, зиркнувши на блискучу гладінь, починала труситися, зойкати й примовляти.

Під вечір вона, звісно ж, чекала перевізника — вернутись додому. Людей зазвичай набивалося чималенько, то все не зважувалась плигнути в човен: ану ж перекинеться?..

Коли Микита востаннє припливав, то вже хоч-не-хоч сідала. А на воді починалось те саме.

Спочатку перевізник жартував і сміявся. Та крапля камінь довбе, а щоденні примхи псували Микитову безтурботну вдачу. Все тихше звучала над хвилями його розгониста пісня, все рідше вибухав човен реготом од його дотепів. Тепер, вирушаючи в місто, чоловік нерідко помилявся і по гривеникові дітям давав, а студентам — по копійці.

Тітонька ж отієї верескливої панії, схоже, не думала ні вмирати, ні одужувати. Щодня, обвішана кошиками, стояла дбайлива небога в черзі до човна. Микитою аж пересмикувало, як іще здалеку помічав її палкий рум'янець та за модою пов'язану хустку. Вже й пасажери на неї скося дивилися.

Звісно, мав колись урватися терпець у добродушного чоловіка. І Микита одного разу таки не витримав. Напередодні пішов до міста й чомусь довго шепотівся з тими ж дітлахами та студентами, ба, навіть з деякими жебраками.

А вранці, ніби нічого не сталося, узявся до роботи. Як і раніше, молодиця в черзі теж вистоювала. Як і завжди, лякливо підступала до човна і з вереском відскакувала.

Усмак повередувавши, подала вже свої кошики до човна, а скочити й собі — ще впиралась. Аж тут чоловік одчалив од берега.

— Ой, мої речі! — заволала. — Ви поцупили мої речі!

— Не журіться, пані! — гукнув перевізник. — Залишаю в заставу усе, що маю найдорожчого!

І пожбував розгубленій жінці свого бувалого в бувальцях капелюха.

Що їй лишалось?.. Вхопила "заставу" й чекає повернення човна.

На тому березі Микита приховав кошики й вернувся за репетухом. Пливучи на той бік за речами, обурена жінка навіть ойкати й неприємні забула — переживала, щоб не покрали нічого.

Зате Микита чогось веселився та виспівував, як не перед добром.

Коли галасливе товариство досягло протилежного берега, він спохопився:

— А чого це ви без кошиків, пані? Я ж був їх назад перевіз і на березі під вербою покинув. Хіба не помітили?

Нічого не вдієш, страшно чи не страшно, пані знов у човен моститься, не довіряє перевізникові: гляди, й тепер забуде. А капелюха тримає: потім розмінються.

— Ах, панійко, — винувато чухав потилицю Микита на своєму березі, — майно ваше на тому боці лишилося. Аж тепер нагадав: тільки-но зібрався його в човен заносити, як мені сонце в голову припекло. Поки згадував, де я капелюха позбувся, то пожитки ваші геть із пам'яті викинуло.

Отак вона з різними гуртами туди-сюди цілий день проїздила. Аж захрипла від лементу!

— Злодюго! Брехуняко! Дурисвіте! — кипіла, ще раз вирушаючи до протилежного берега.

— Я вам, пані, як свідчення своєї чесності під заставу дав капелюха, — чемно виправдовувався хитрун.

— За твого капелюха щербатої копійки ніхто не дасть, а мої кошики ста гривень варті!

— То ви ще й мого капелюха ображати? — розгнівався човняр. — Коли так, ноги вашої в моєму човні більше не буде. А манатки віддам аж тоді, як повірите, що й капелюх мій не менше ста гривень вартий!

Сказав та й поплив додому, залишивши сердешну з капелюхом у руках на чужому березі чекати до вечора.

Поклала вона капелюха на траву, клене та хлипає. Коли це в капелюсі щось дзеленькнуло.

Леле! Якесь хлоп'я, пробігаючи, копійку в нього кинуло! Ото сором — ще й люди побачили! А тут юрба студентів (і де їх вирвало?) нагодилася. Поглянули співчутливо, кожен теж по копійці кинув!

Хотіла гроші вслід пожбурити й вилаяти, але передумала. Еге, до моста пішки й до ночі не дійде, а візника найняти за що? Та й перевізника треба дождатися, кошики відібрати й за кривду поквитатися!

Сидить молодиця, на сонці пряхиться. А поруч — дорога: хто не йде, той і кине монетку. Хто впізнає галасливу тітку, то і дві не пошкодує. А жебрак мимо шкандибав — гривеника пожертвував, ще й скибкою хліба пригостив.

І всяк головою похитує:

— Таке молоде, здорове, а старцює!

Жіночка тільки голову вгинає та не знає, куди очі подіти.

Востаннє з'явився перевізник.

— Ну, то вартий капелюх ста гривень чи не вартий? — регоче.

— Не знущайся, телепню! — та й пхається в човен.

— Е ні, голубонько! — похитав головою Микита. І до людей: — Не пускайте цю горлопанку! Нехай містком добирається!

Люди й не пустили.

Довелось їй і заночувати на чужому березі: до тітки чомусь не пішла!

Тільки сонце блиснуло, знов у капелюсі милостиня дзенькає. Студенти (чи не ті, що й учора?) вже по дві копійки давали. Та й діти були щедрішими. Учорашній жебрак грошей хоч і не дав, зате півоселедчиком поділився.

Молодичка рибку згризла, кісточки обсмоктала, а гроші покрадьки перелічила.

Ні, далеко до сотні! То вже й не сподівалася перевозу — покірно ждала, доки наповниться капелюх.

Лиш після обіду не втерпіла:

— Забирай, ідіоте, свого капелюха разом з усім скарбом, тільки одвези мене додому, волоцюго!

— А сотню вже нашкоблели? — Микита своєї. — Ще ні? Тоді даруйте, пані.

Пасажири, що вийшли з човна, спасибі їм, дещо кинули безталанній. Та й усі, проходячи берегом, не обминали. Хтось — піріжка, хтось — грудочку кашки...

Третього дня, хоч до сотні все одно ще не дотягувало, побігла проситися на останню ходку:

— Будьте ласкаві, голубчику, одвезіть додому!..

— Дозбирайте, чого бракує, а я через через годину спеціально за вами припливу! — жартує чи насміхається перевізник.

Не обдурив — приїхав:

— Дозбирали?

— Ще... ще дві копійчки! — захлипала молодиця і бух на коліна:

— Прошу, благаю, змилуйтесь, не лишайте мене!

— Ну, так і буде. Але хоч писнете...

— Ні-ні, паночку! Швидше язика собі відкушу! Везіть!

Попливли.

Десь посеред річки жінка чи то забула обіцянку, чи примарилося що (сутеніло вже), — зойкнула ненароком.

Микита ж чи то з несподіванки, чи то з необачності я-а-ак розвернеться! За бортом тільки її ноги майнули! А вайлуватий човняр ненавмисне ще й веслом її торохнув, рятуючи!

Насилу витяг молодицю — перепрошує. А та лиш зубами цокотить:

— Н-нічого-н-нічого, це мені після оселедчика водички схотілося.

А більше — ні пари з уст.

Гай-гай, скільки в річці води збігло відтоді. Що та як воно далі було — хто розкаже? Але всякому видно ще здалеку: на Микитовій хижі нова покрівля залізом поблискує. Віконниці синім помальовано, а шибки — мов дзеркало. Під ними чорнобривці пахтять. Коза й козенята з повітки мекечуть. Новим ряденцем (од мух) нові двері завішано, а на дверях нова кварта видзвонює. І чути зсередини вже не саме чоловіче хропіння та співи, а й жіночий голосочок сокоче.

Рідше і в місті бачать господаря, а дітей чи старців обдаровує — наче скрадаючись. Коли ж дає гривню якому студентові, скаже впівголоса:

— Знаю, як воно молодим у науці ведеться, в самого син — студент!

І — запишається.

Ще, розказують, у перевізника стало два човни. В одному, з піснями та жартами, людей перевозить він. А другим, меншечким, править його дружина. До неї в човен сідають лише найвідважніші та ще ті, хто любить страху наїстися. Дуже-бо відзігорно править молодичка. Там такі повороти, такі викрутаси, що ой-ой-ой!.. Хтось, бува, аж вересне перелякано, але перевізниця й оком не змигне з-під своєї модно пов'язаної хустки! Тільки рум'янцем пашить!

Щедро платять їй за такі відчайдушні подорожі. Кидають гроші просто до старого капелюха, що на носі човна причеплений.

Але борони вас Боже на воді спитатися в неї:

— А як ся має ваша тітонька?..

Бо... Ну... всяке може трапитись!..

Джерело: Казки з Ялосоветиної скрині